

Löften

För en gångs skull kommer barnen till tals när det gäller den till synes eviga konflikten mellan israeler och palestinier. I en mycket personlig dokumentär lyssnar filmaren B.Z. Goldberg på de barn som lever i den verklighet vi dagligen ser och hör om i nyheterna. Rädslor, hat, hämndbegär och hopplöshet ställs mot nyfikenhet, försoning och en liten aning framtidstro.

Rekommenderad från åk 8

En filmhandledning av
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

Mellan 1997 och 2000 återvänder filmaren B. Z Goldberg till Israel och det Jerusalem han växt upp i. Under den perioden rådde ett relativt lugn i konflikten mellan israeler och palestinier och för en gångs skull skulle de unga ges en röst. Sju israeliska och palestinska barn mellan nio och tretton år får chansen att berätta vad de egentligen tycker om konflikten och fredsprocessen, som då, just innan den andra intifadan bröt ut, fortfarande framskred. Hur är det att befinna sig mitt i detta skeende? Trots att alla barnen bor inom tjugo minuters bilfärd från varandra lever de helt olika liv i stort sett ovetandes om varandras vardagliga tillvaro.

Tvillingarna Yarko och Daniel, som lever i en sekulariserad judisk familj i ett israeliskt område i västra Jerusalem, är vana att se sig om efter självmordsbombare när de tar bussen till skolan.

Mahmoud, som är palestinier och bor i östra Jerusalem, hjälper sin far i hans kaffehandel belägen i den äldsta delen av staden. För honom är det självklart att Jerusalem tillhör araberna eftersom det står så i Koranen.

Precis lika självklart som det är för den israelfödde judiske Shlomo, vars far är amerikan och rabbin. Jerusalem tillhör judarna. Uppfostrad i sträng religiös tradition har han både vant sig vid tanken, och har en förståelse för, att muslimerna också ser staden som sin. Något som också gör den säker eftersom en angripare, till exempel Irak, aldrig skulle bomba en av sina heligaste platser.

Utanför vägspärrarna på den palestinska delen av Västbanken, femton minuter från Jerusalem ligger ett av de äldsta palestinska flyktinglägren, Deheishe,

Jarko och Faraj delar ett intresse för sport. De får en bra kontakt och Faraj blir förtvivlad när de sedan skiljs åt.

som en gång bestod av tält men som nu tycks ha blivit ett permanent bostadsområde. Där bor Sanabel med sin familj. Hon anser sig inte ha det så illa men hennes far, som är journalist och medlem i PFLP (Popular Front for the Liberation of Palestine), sitter i israeliskt fängelse sedan två år utan rättgång. Hans brev är ljuspunkter i tillvaron liksom de dagslånga resorna för att då och då få besöka honom ett par minuter i fängelset.

Alla barnen har på nära håll drabbats av våldet och även förlorat någon som stått nära. För Faraj, som också bor i Deheishe, och som förlorade sin bästa vän Bassim under intifadan då denne sköts till döds av en israelisk soldat efter att ha kastat sten, är upproret något han vuxit upp med och hämndbegäret är starkt. För honom är stenen både symbolen för upproret men också det enda palestinierna har att försvara sig med.

I en av de äldsta bosättningarna på Västbanken, Beit-El, bor Moïshe. Han förlorade sin bästa vän, Ephraim i en terroristattack. Nu känner han sig omringad av araber i ett land han är förvissad om att Gud har lovat till det judiska folket. Kanske kommer han att kunna

göra något åt saken om han blir den höge militär hand drömmer om. Hans lillasyster däremot ser sin framtid enbart som hemmafru och rättrogen judisk kvinna som dukar bordet och går i kyrkan.

För att besöka barnen behöver B.Z. passera vägspärrar varje gång han lämnar och återkommer till Jerusalem. För honom som jude och innehavare av en bil med israeliska registreringsskyltar går det smidigt medan alla palestinier måste uppvisa godkända papper. Deras fordon genomsöks grundligt. För palestinerna är det en förnedrande procedur, för israelerna, en trygghetsfaktor.

B.Z. samtalar med de olika barnen och får dem att öppna sig och ärligt berätta om hur de upplever sin situation. Frågor om territorier, religion, historia, rättvisa, hämnd, framtid och drömmar, varvas med beskrivningar av barnens vardag med skola, böner, sport, dans och födelsedagsfirande. Under inspelningens gång börjar en viss nyfikenhet spira inför de andra barnen som deltar i filmen. Liknar de kanske mig?

Framför allt Faraj och tvillingarna Daniel och Yarko, som delar ett stort sportintresse, börjar undra om de kan-

ske ändå borde tala med varandra. De första trevande samtalen görs på en knastrig mobilinje på en lika knastrig engelska, inte utan komiska missförstånd. De märker att de trots allt kan prata med varandra och B.Z. börjar planera att sammanföra dem.

Rent praktiskt återstår svårigheterna för palestinierna att ta sig förbi vägspärarna. Så det blir tvillingarna som får åka till Deheishe. Deras föräldrar är till en början lite skeptiska då det trots allt kan innebära en fara för judar att besöka lägret. Lite oroliga är också pojkarna då mamman skjutsar dit dem i familjens bil. Är Hamas här någonstans?

Yarko och Daniel tas emot av Faraj, Sanabel och några andra barn. Faraj visar upp spår av stridigheterna under intifadan och råder dem att inte tala hebreiska så att omgivningen hör.

Hemma hos Faraj umgås de sedan under en hel dag. Leker, äter, dansar, och samtalar. Trots mycket skratt och en ny förståelse för varandra infinner sig ett svärmod efter dagens slut då man också påminner sig om de tragiska händelserna som alla upplever och har upplevt under hela sina liv.

Faraj är mest ledsen då han inser att detta kanske bara är en engångsföreteelse. Att tvillingarna efter den här dagen kommer att ha glömt honom och de andra, och allt blir som vanligt igen.

Två år senare; våren 2000

Farajs farhågor har till en viss del besannats. Han upplever att de politiska förutsättningarna inte förändrats och att de drömmar han hade ser än mer outhärliga ut.

Tvillingarna konstaterar att det var svårt att hålla kontakten med alla vägspärrar och andra hinder. De har lite dåligt samvete för att de inte besvarat Farajs telefonsamtal men känner att de måste gå vidare med sina egna liv. Men som en av dem säger. De är inga representanter för det israeliska folket. De är vanliga pojkar med vanliga behov. Visst vill de ha fred. Men det är inget man orkar tänka på dygnets alla timmar.

Sanabel vill fortfarande träffa judiska personer och tror att en ömsesidig respekt och förståelse för varandra är det enda sättet att uppnå en fredlig lösning. Inte minst barnen spelar viktig roll.

Moishe menar också att bara om judar och araber kan mötas kommer fred att uppnås. Dock ser han det som en uppgift för de äldre, som premiärministrar och politiker.

Att de två sidorna lär känna varandra är även för Mahmoud förutsättningen för att bryta den onda spiralen av hat,

hämnad och våld. Sitt land vill han dock ha tillbaka även om han gärna kan tänka sig det judiska folket där som gäster.

Shlomo ser ingen direkt anledning att skaffa sig arabiska vänner men tycker att man skall acceptera varandra och sträva mot en fred i vänskaplig anda.

När filmen är färdiginspelad bryter en ny intifada ut som pågår än idag, hösten 2002.

Filmens bakgrund

De komplexa förhållanden, idéer och motsättningar som *Löften* skildrar har sin förklaring i de religiösa, demografiska och politiska omvälvningar som låg till grund för staten Israels bildande 1948. Händelser som tenderar att skildras på diametralt olika sätt beroende på vilken sida i konflikten som står för beskrivningen. Här följer en bakgrund till vissa av de företeelser, händelser och motsättningar som beskrivs i filmen.

Den judiska invandringen till Palestina tog fart i slutet av 1800 talet, den skandinaviska sionistiska rörelsen. Ett av skälen var ökningen av antalet pogromer i Östeuropa. Långt före detta hade dock en liten judisk minoritet levt i Palestina, en rest från det gamla judiska rike som religiösa judar ansett sig ha fått av Gud. Invandringen ökade ytterligare under 1930-talet när nazisterna kom till makten i Tyskland, och efter det andra världskriget. När staten Israel bildades i det brittiska protektoratet Palestina var andelen judar 40% av befolkningen.

Britterna fick allt svårare att hantera den stora judiska immigrationen. Våldsamheterna och spänningen ökade både från arabisk-palestinskt håll och från militanta judiska grupper. Araberna kände sig förrädda av britterna. De ansåg att man lovats självständighet efter kriget. 1947 överlämnade Storbritannien frågan till FN som föreslog att Israel skulle delas i en judisk och en arabisk stat. Staden Jerusalem skulle lyda under FN.

Sionisternas organisation, The Jewish Agency, godtog förslaget men inte palestina-araberna och de arabiska grannländerna. Ett regelrätt inbördeskrig bröt ut och den palestinska civilbefolkningen drabbades hårt. Vissa historiker menar också att det genomfördes massakrer och en planerad etnisk rensning av palestinska områden under kodnamnet "Plan Dalet".

Kriget slutade med judisk seger och i maj 1948 utropades staten Israel. Dagen efter anfördes Israel av sina grannländer men man lyckades driva tillbaka de anfallande styrkorna och ett vapenstillstånd slöts 1949. Detta är det krig som israeler i *Löften* beskriver som kriget för

oberoende och araberna kort och gott som "katastrofen". Farajs mormor var en av de palestinier som flydde från sin by i nuvarande Israel under den konflikten.

Kriget blev en katastrof för de palestinska araberna. 750 000 flydde och befann sig snart i olika flyktingläger i grannländerna. Läger som likt Deheishe kom att permanentas i mer än femtio år. Man förlorade sin rätt att delta i förhandlingar. Israel ökade senare sitt territorium och den resterande delen av Palestina delades upp mellan Israel, Jordanien och Egypten.

Under sexdagarskriget 1967 ockuperades Västbanken, Gazaremsan och hela Jerusalem. Antalet bosättningar på ockuperat område ökade markant och vid inspelningen av *Löften* bodde där 150 000 bosättare. Dessa står under beskydd av den israeliska armén och högerpartiet Likud, samt framförallt partier på den yttersta högerkanten har stöttat denna strategi.

De palestinska araberna som valde att stanna i Israel är israeliska medborgare med samma rättigheter som judar. Israel är dock en uttalad judisk stat, även om relationen mellan statskick och religion är vagare än i länder som till exempel Iran. Man tillämpar inte judisk lag men samhället måste vara utformat så att ortodoxa judar fritt skall kunna utöva sin religion i alla avseenden. Judar från hela världen har också rätt till att fritt emigrera till Israel. Detta innebär att israeliska palestinier på många sätt har en svagare ställning än judar.

Det palestinska motståndet och fredsprocessen

Redan på 50-talet bildades befrielseörelsen al-Fatah och 1964 PLO, (Palestinian Liberation Organisation). Efter den "första intifadan", den palestinska folkresningen på de ockuperade områdena som bröt ut 1987 och efter de förhandlingar som inleddes efter gulfkriget i början av 90-talet blev PLO och dess ledare Yassir Arafat också den officiella representanten för det palestinska folket. PLO hade nu officiellt erkänt Israels rätt till existens och förhandlingar var möjliga.

1993 till 1997 träffades en rad överenskommelser mellan Israel och palestinerna. Delar av Västbanken fick självstyre och hela situationen andades optimism. Möjligheten till en palestinsk stat fanns inom räckhåll.

Under slutfasen av inspelningen av *Löften* sommaren 2000 var en uppgörelse med palestinierna om långtgående självstyre nära. En av de drivande var Israels premiärminister Ehud Barak. Men när också denna uppgörelse have-

rerade avgick han och Likudledaren Ariel Sharon kom till makten. Sharon, som palestinierna ser som en av Israels värsta krigsförbrytare, genomförde strax före makttillträdet ett provocerande besök på Tempelberget och al-Aqsa-moskén. Detta och en besvikelse över hur lite fredsprocessen betytt för den palestinska befolkningens livssituation bidrog till utbrottet av den andra intifadan.

Antalet palestinska attentat mot främst civila mål i Israel ökade dramatiskt. Israel svarade med en massiv militärinsats mot palestinska områden, en situation som kvarstår när denna handledning skrivs. Bland annat belägrades Arafats regeringsbyggnad i Ramallah. Kritiken mot Arafat har också växt internationellt eftersom man menar att han inte försökt/kunnat stoppa självmordsbombningarna. Efter nyår 2003 planeras nyval i Israel eftersom regeringskoalitionen spruckit på och Sharons offensiva politik för fler israeliska bosättningar.

I *Löften* förekommer hänvisningar till de palestinska organisationerna Hamas, Islamiska Jihad och Hizbollah. De är militanta organisationer för befrielsekamp och har tagit på sig ansvaret för de flesta av självmordsbombningarna i Israel.

Hatet i arv

Barnen som befinner sig mitt i den långdragna konflikten mellan judar och palestinier lever under en extrem stress. Det som för oss är några fragmenterade bilder på tv av våld och terror är för dem en del av vardagen. Något som hanteras på olika sätt. I juni 2002 arrangerade Olof Palmes Internationella Centrum, Karolinska Institutet och ABF i Stockholm ett seminarium där två psykiatrer, Ester Galili från Israel och Eyad El Sarraj från Palestina, delgav sin syn på barnens situation i deras länder.

Barn både i Israel, i lägren och i bosättningarna, som drabbats av våldet, får inte tillräcklig hjälp att bearbeta sina rädslor. För att skydda sig mot trauman bygger många av dem upp ett pansar av hat mot fienden. Trots att det under filmens tillkomst råder ett visst lugn kan vi se hur barnen redan byggt upp en färdig bild av hur deras fiende ser ut och vad de känner inför den.

Det är med en skrämmande självklarhet som några av barnen uppmålar den andra sidan som ondskefulla och rätten att därför eliminera dem med våld. Mahmoud säger sig stöda

Hamas och Hizbollah och säger att "Ju fler judar vi dödar, desto färre finns kvar." Medan Moïshe skämtar om att det inte gör något om någon arab dödas av misstag när militären provskjuter vid bosättningen.

Uppvuxna med våldet är hatet och hämnden något som man inte har för vana att ifrågasätta och när man hör deras välformulerade argument inser man också att det är åsikter de fått i arv av vuxenvärlden. Mahmouds lärare är till exempel aggressiv i sitt jämförande av det palestinska folket som hjortar som berövats sin frihet. Budskapet om att Jerusalem tillhör dem bankas in som ett mantra.

Barnen har också egna konkreta erfarenheter av våldet vilket spår på hämndbegäret. Eftersom de vuxna möter våldet med vedergällning, finns det för barnen inget annat trovärdigt alternativ.

Barn som utsätts för den terror som en krigssituation innebär lider alla men har olika sätt att bearbeta rädslan. Ester Galili beskriver hur framför allt judiska barn som är rädda för attacker eller själva varit utsatta, undermedvetet söker efter en ny identitet. Antingen bygger man upp en våldsam hjälteroll, eller identifierar sig som offer. I bägge fallen ser barnet våld som en fortsatt lösning.

Bland de palestinska barnen är bilden densamma, menar Dr Eyad El Sarraj. Men för dem som militärt svagare handlar det om att använda sig själva som vapen. Alltså är "martyren" för många ett eftersträvt ideal. Ett komplext begrepp som har sina grunder i muslimsk mentalitet, religion och hedersbegrepp men också, kan man anta, i hopplösheten.

★ När Faraj ser en jude får han en impuls att kasta sten på hans bil eller på honom. Kanske vill han till och med döda honom. Moïshe ber oss betänka att alla araber faktiskt är potentiella terrorister. Diskutera hur våldet blir en så naturlig del av livet. Kan detta synsätt utlösas hos oss alla om omständigheterna så kräver?

Farajs beskrivning av våldsspiralen är enkel. När vi ser varandra ser vi i bakgrunden våra släktingar som har dödat varandra. Alltså vill vi också döda varandra. När B.Z. föreslår ett möte med tvillingarna är han skeptisk. De kommer att ta sin faders sida gentemot mig, även om vi talar. Annars dödar deras far dem.

★ Barnen i filmen uttrycker sig bråd-

moget men samtidigt med en naivt förenklad, men inte helt osann, logik. Fundera över hur de beskriver sin bild av "fienden" och hur den bilden har skapats. På vilket sätt har de vuxna ansvaret för hur barnen ser på sig själva och andra?

★ Barnen i filmen är så småningom inte främmande för att sätta sig in i de andras situation men det finns ett motstånd. Hur överbrygger de rädslan för varandra?

En vilja att kommunicera

Jag känner inga arabiska barn och jag vill inte träffa några, säger Moïshe. Om jag träffade en arab skulle mina kompisar tycka att jag var en fjolla. Mahmoud säger, jag vill inte tala med judar. Jag vet hur de är. Elaka och svekfulla. Flera av barnen är kategoriskt emot att träffa någon från andra sidan till en början. Avståndet är geografiskt inte långt men de skulle lika gärna kunna bo på olika planeter.

Barriärerna är både militära, språkliga och kulturella. Och så länge de andra representerar något hotfullt är det bara onödigt att utsätta sig för det.

Efter en tid börjar dock nyfikenheten väckas. Framför allt tvillingarna Daniel och Yarko undrar över "den där" Faraj. De får se ett foto av honom. "Hur gammal är han? Han ser ut som en sprinter. Är han längre än vi? Man kan se att han är lite galen, men snäll." De undrar om han talar hebreiska. Kanske vi kan träffa honom?

Faraj är intresserad av ett möte även om han inte tror att det leder någonstans. Första mötet på telefon blir lyckat och bägge sidor anstränger sig för att vara artiga och tillmötesgående. När de sedan träffas visar de sig ha mycket gemensamt. Under en hel dag umgås de som vilka barn som helst. Talar engelska så gott det går och gestikulerar när det behövs.

Det blir en dag då man försöker bryta barriärer och öka förståelsen för varandra.

Till en början är motståndet kompakt mot att träffa och tala med barn från den andra gruppen. Det råder dessutom starkt skilda uppfattningar inom grupperna om huruvida man skall tala med föräldrar och motståndare. "De vill inte förstå oss. Det är ingen idé."

★ Fundera över barnens olika inställning till att möta den andra sidan. När barnen blir medvetna om hur lika

de är både fysiskt och mentalt glömmet de för en stund att de inte kommer överens. Vad betyder det att kunna spegla sig i sin fiende?

Ibland råder större skillnader inom en grupp än mellan två olika grupper. Tvillingarna känner sig till exempel skrämnda av de ortodoxa judarna i Jerusalem och känner sig inte accepterade av dem. Det är nästan så att de hellre besöker ett palestinskt läger än umgås med de ultraortodoxa.

Jag har inga arabiska vänner men jag brukar säga hej ibland, säger Shlomo. I en befriande och rolig sekvens dyker en arabisk pojke upp medan Shlomo intervjuas. De tittar avvaktande på varandra och plötsligt rapar den arabiske pojken. Shlomo blir fnissig men är genast med på noterna och under hysteriskt fnissande startar en improviserad raptävling.

★ Judar och araber talar inte samma språk och i vardagen, inte minst vid väggspråren, ställer detta till med problem. Det blir påtagligt när Sanabel skall hälsa på sin far i fångelse. Men barn behöver inte kunna språket för att förstå varandra, brukar man säga. Fundera, med Shlomo och den arabiska pojken som själva sinbilden, över barns obändiga vilja att kommunicera. Jämför detta med de vuxnas motvilja och ointresse.

Drömmen om ett land

Landet är vårt. Vi har fått det tilldelat oss av Gud. Bägge sidor vänder sig till sina religiösa skrifter för att hävda sin rätt. Mycket av konflikten ligger naturligtvis i striden om konkreta territorier. Helig mark, mark som vunnits i strid och mark som ockuperats.

För judarna i många länder var det förbjudet att äga mark under långa tider. Efter Förintelsen under andra världskriget blev Israel deras fristad och en starkt enande plats för judar i hela världen. Ändå gick inte Jerusalem, deras heligaste stad, i territoriet när de 1948 tilldelades Israel. När de 1967 erövrade nya landytor och Jerusalem innebar det en stor symbolisk seger.

För det palestinska folket som under lång tid levt under olika härskare, har staten Israels bildande, de judiska bosättningarna på ockuperad mark och judarnas dominans i Jerusalem inneburit ett ständigt krympande utrymme. De har tvingats bort från sitt land och ser dessutom

hur deras eventuella framtida möjligheter inskränks av bosättningspolitiken.

Alla dessa frågor avgörs på politisk nivå och förslag har lagts och avslagits från bägge sidor. Men för barnen i filmen är det konkreta familjeangelägenheter. Sanabel bor i flyktingläger och har aldrig satt sin fot i Jerusalem men drömmer om att få besöka al-Aqsa-moskén. De temporära lägren är numera städer men har en smärtsam historia som gör att de som lever där inte finner sig tillrätta. Vid den av att förlora sitt hem och sin mark blir uppenbar då Faraj och hans mormor besöker hennes hemby, Ras Abu-Amman som hon och släktingarna abrupt fick lämna när Israel bildades. Kvar av deras hus finns en järnbalk och några grundstenar.

★ Det är ett sönderhackat land som bebos av judar och palestinier. Vägspärrar, läger och bosättningar ingår i en splittrad karta över det som en gång var hemvist åt främst palestinier. Det man ser på kartan är en sak, den faktiska situationen en annan. Inga gränsdragningar i världen gör människor tryggare så länge konflikten rasar. Sålunda är det ingen som känner sig trygg eller säker. Fundera över de olika folkens situation. Ekvationen är svar att lösa men fundera över vad som är viktigt när man skall dela på något.

★ Farajs mormor bär med sig nyckeln och papper som visar rätten till sitt gamla hus. Fundera över symbolvärdet i dessa och vilka drömmar och förhoppningar hon för över till sitt barnbarn Faraj.

★ Är det viktigt att ha ett land att kalla sitt? Varför? Vad betyder ert hemland för er? Vad står en flagga för?

Filmaren som observatör / aktör

B.Z. Goldberg som har gjort *Löften* har gjort en uttalat personlig dokumentär. Han återvänder från USA till Jerusalem för att skildra barnens upplevelse av mellanösternkonflikten. Under ett par år följer han dem och gör intervjuer.

Men han kommer att bli mer än en filmare som ställer frågor. Han vinner barnens förtroende genom att lyssna och respektera deras åsikter samtidigt som han försöker få dem att intresse-

Mahmoud kommer från Jerusalem liksom de flesta andra barn i filmen. Jerusalem tillhör araberna för så säst det i Koranen.

ra sig för varandra.

Eftersom det är ett delikat ämne med politiskt och religiöst brännbara frågor är han, som jude, mycket mån om att framställningen blir så objektiv som möjligt. Han tenderar möjligen att gynna palestinernas sida för att inte bli beskylld för att vara partisk. B. Z. lyssnar på en den ena än den andra med likvärdig respekt, ser skillnaderna men även likheterna.

Under inspelningens gång kommer han att spela en allt större roll för barnen. Han blir en vuxen utan förut-

Moishe menar att Gud har givit landet Israel till judarna.

fattade meningar eller pådyvlande åsikter. Han försöker förstå istället för att fördöma och vågar föreslå saker de inte skulle ha drömt om att

Sanabel har en pappa som sitter i israeliskt fängelse sedan två år utan rättegång. Höjdpunkterna i livet är att få åka på besök till pappan.

genomföra. Som till exempel att förena de judiska och arabiska barnen en dag i Deheishe.

Som dokumentärfilmare kan man välja att skildra verkligheten på olika sätt. En del förhåller sig så neutrala och observerande som möjligt. Kommenterar inte alls eller bara efteråt på ljudbandet. B.Z. är inte bara en observatör utan kommer också att ta aktiv del i det som händer och försöker till och med att styra utvecklingen. Att han engagerar sig starkt känslomässigt blir tydligt när han börjar gråta då Faraj blir olycklig över att filman- det och chansen till vänskap mellan alla snart är över.

★ Diskutera hur en dokumentärfilmare som B. Z. kan förhålla sig till det han vill beskriva. Vilket ansvar har han? På vilket sätt kan han få fram saker genom att själv interagera med de som skildras. Finns det risk att B. Z. sviker barnen?

★ B. Z. blir vän och förtrogen med flera av barnen och deras familjer. Han är beredd att lyssna och förstå. Man märker att han lyckas väl med sin diplomati när han bygger upp en förväntan hos de bägge sidorna. Mahmoud har dessutom väldigt svårt att inse att B. Z. faktiskt också är jude, det vill säga en fiende. "Du är inte genuin jude, du är mixad." Fundera över hur B. Z. fungerar som en slags neutral zon där bägge sidor känner förtroende. På vilket sätt fungerar han som en god för- bild?

Finns det något hopp?

Löften är en film som pendlar mellan optimism och skepsis. Ett brinnande däck i filmens början och slut symboliserar konflikten som bara rullar på. Medan de definitiva slutfilmerna visar små nyfödda judar och araber insvepta i filter med fredsmärken och olivkvistar.

Känslorna är splittrade efter filmens slut precis som den är för barnen som medverkar. Det sorgliga är att de barn som är mest oförsönliga inte heller dyker upp vid sammankomsten. I någon mening ett misslyckande. Faraj uttrycker dagen efter de träffats att han känner oro för att detta bara var något tillfälligt. Han slits mellan den sida hos honom som vill bli vän med Daniel och Yarko och den sidan som inte vill. Det ungdomarna uttrycker i slutet och som andas än mer uppgivenhet är konfliktens själva kärna. Att vilja men inte våga.

★ Under ansträngningar till gemenskap och uppsluppenhet finns också mycket sorg och svåra minnen. För första gången kommer tårarna upp till ytan. Diskutera hur barnen försöker tackla den svåra situationen och över hur de resonerar.

★ Varje dag kan vi läsa och se på tv om hur situationen i mellanöstern förändras och just nu förvärras. Löften lyfter fram ansiktena bakom rubrikerna och blir ett försök att se

något slags hopp för framtiden. Efter att detta skrevs kan mycket ha hänt, nyval i Israel bland annat. Och svaren från barnen skulle säkert se annorlunda ut. Diskutera om och hur en film som denna kan öka förståelsen för mekanismerna i anonyma konflikter.

★ Kan vi själva ta med oss något av det barnen berättat när vi följer den fortsatta utvecklingen?

Källor och

fördjupningslitteratur

War in the Holy Land – From

Meggido to the West Bank,

Andrew Duncan & Michel

Opatowski, Stroud 1998.

Palestine and the Palestinians,

Samih K Farsoun with Christina E

Zacharia

Inshallah – Konflikten mellan

Israel och Palestina, en antologi sammanställd av Donald Boström, Oxford 1997.

Inshallah Konflikten mellan Israel och Palestina, en antologi sammanställd av Donald Boström, Ordfront 2002.

Det förlorade landet: en personlig historia, Göran Rosenberg, Bonnier 2002.

Olof Palmes Internationella Centrums hemsida. www.palme-center.se

Utrikespolitiska Institutets hemsida www.ui.se Utrikesanalys nr 42, 2000 & nr 5 2002.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Originaltitel: Promises, USA 2001

Manus: B.Z. Goldberg och Justine Shapiro

Regi: B.Z. Goldberg, Justine Shapiro och Carlos Bolado

Foto: Yoram Millo och Ilan Buchbinder

Klippning: Carlos Bolado

I ROLLERNA (som sig själva)

Daniel & Yarko, Mahmoud, Shlomo, Sanabel, Faraj & Moishhe.

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 106 min

Format: 1:1,66

Ljudsystem: Dolby

Censur: Från 7 år

Svensk premiär: februari 2003

DISTRIBUTION

FilmCentrum, Box 2068, 103 12 Stockholm Tel. 08-545 275 00, fax 08-545 275 09 www.filmcentrum.se